

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 4 april 1922, kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion med förslag till ändring i vissa delar av lagen om handelsbolag och enkla bolag.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 29, som behandlats av första lagutskottet, har herr *Lyberg* hemställt,

att riksdagen ville för sin del besluta följande ändrade lydelse av nedan angivna §§ i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895:

32 §.

I bolagets likvidation äge, där ej annat avtalats eller enligt 35 § blivit bestämt, samtliga bolagsmännen att, själva eller genom ombud, delta. Äro flere delägare i boet efter avliden bolagsman, äge å deras vägnar allenast en av dem eller ett gemensamt ombud delta i likvidationen.

I övrigt skall vid likvidationen, där ej annat överenskommits och tillämpning av 35 § icke påkallats, rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 5, 7, 8, 10, 14 och 15 §§ förmåles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda §§ finnes stadgat eller särskilt varit avtalat.

33 §.

Sedan sådant förhållande inträffat, att bolaget skolat träda i likvidation, skola dess tillhörigheter, så snart utan uppenbar skada ske kan, i penningar förvandlas.

Bolagsgoods må ej, mot någon bolagsmans bestridande, avyttras annorledes än genom försäljning å offentlig auktion.

34 §.

Ej må tillgångarna mellan bolagsmännen skiftas, innan all veterlig gäld blivit betald eller erforderliga medel därtill avsatta. Ur behållna tillgångarna äge bolagsmännen återfå en var sin insats. Räcker behållningen ej därtill, varde bristen räknad såsom förlust; uppstår överskott, utgör det slutlig vinst.

35 §.

Har bolag trätt i likvidation, äge rätten på ansökning av bolagsman förordna en eller flera gode män att verkställa likvidationen och upprätta bolagsskifte.

52 §.

I fråga om enkelt bolags likvidation och upplösning skall vad i 25, 26, 27, 28, 29, 30 och 31 §§ finnes för handelsbolag stadgat äga motsvarande tillämpning.

I övrigt skall vid likvidationen, där ej annat överenskommits eller med tillämpning av 53 § skall iakttagas, rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 7, 10, 14 och 15 §§, 32 § första stycket samt 48 § förmäles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda §§ finnes stadgat eller särskilt varit avtalat.

53 §.

Om sättet för likvidationens verkställande och upprättande av bolagsskifte, så ock om klander av skifte eller av åtgärd, vare — — stadgas, eller ock, därest mera ingående utredning anses böra föregå dylik ändring,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lagändring i syfte att bereda bolagsman i handelsbolag och enkelt bolag, som trätt i likvidation, möjlighet att framtvinga slutförande av likvidationen och upprättande av bolagsskifte.

Beträffande de skäl, motionären anført till stöd för sin frågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Rörande bolagsmans rätt att deltaga i bolagets förvaltning gäller såsom dispositiv huvudregel enligt 1895 års lag om handelsbolag och enkla bolag, beträffande de förra, att envar av bolagsmännen är berättigad vidtaga åtgärder i förvaltningen av bolagets angelägenheter, där ej förbud däremot inlägges av annan bolagsman, som ej är från förvaltningen utesluten, samt beträffande de enkla bolagen, att för vidtagande av förvaltningsåtgärd fordras samtliga bolagsmännens samtycke. Beslut om bolagets likvidation och upplösning medför i dessa regler ingen annan ändring, än att, i fråga om handelsbolag, en i bolagsavtalet eller eljest träffad överenskommelse om att någon eller några av bolagsmännen skola vara från förvaltningen uteslutna icke längre blir att tillämpa. Härav följer emellertid, att genom meningsskiljaktigheter mellan bolagsmännen rörande sättet för verkställande av en likvidation bolagets avveckling kan komma att oskäligt dragas ut på tiden och att, såsom motionären framhållit, en bolagsman, som är i besittning av ett handelsbolags eller enkelt bolags tillgångar, kan, ehuru bolaget trätt i likvidation, förfoga över dem under en lång följd av år till förfång för övriga bolagsmän. Till förekommande härav stadgas visserligen i 34 §, att, sedan sådant förhållande inträffat, att bolaget skolat träda i likvidation, dess tillgångar, så snart utan uppenbar skada ske kan, skola förvandlas i penningar. Men detta stadgande blir givetvis utan egentlig betydelse mot en tredskande bolagsman, som har bolagets tillgångar i sin besittning, så ock vid meningsskiljaktigheter mellan bolagsmännen. Med ett hänskjutande av tvistefrågorna till domstol vinnes nämligen, på grund av rättskipningens långsamhet, i regel först efter flera år ett resultat.

På grund av de olägenheter, som sålunda för vissa fall träda i dagen beträffande gällande regler om rätten att deltaga i ett likviderande handelsbolags eller enkelt bolags förvaltning, synas desamma icke lämpligen böra under alla förhållanden upprätthållas. Det bör givas en utväg att även vid bristande enighet mellan bolagsmännen få till stånd ett för dem alla förbindande beslut. En dylik möjlighet erbjuder också i allmänhet främmande länders bolagslagstiftning.

Vid avhjälpandet av ovannämnda olägenheter kunna naturligen olika medel tänkas komma till användning. Främst erbjuder sig emellertid möjligheten att överlämna åt domstol att träffa ett avgörande, antingen så, att domstolen själv företager bolagets avveckling, eller så, att domstolen förordnar en eller flera gode män att verkställa densamma. Den förra utvägen har, såsom motionären erinrat, anlitats i dansk lag. Denna stadgar nämligen, att när delägarna i ett handelsbolag icke

kunna enas om att överlämna likvidationen och skiftet till bestämda personer och icke heller om själva skiftet eller de steg, som böra föregå detsamma, varje delägare, därest avtalet icke bestämmer annorlunda, kan fordra, att avveckling och skifte skola företagas av Skiftesretten, till vilken då samtliga aktiva måste överlämnas av de intressenter, som sitta inne med desamma. Den senare utvägen åter har anlitats av bland andra länder Schweiz, England, Frankrike och Tyskland. Sålunda stadgas exempelvis i den tyska Handelsgesetzbuch av den 10 maj 1897 beträffande »offene Handelsgesellschaften» rätt för bolagsman att »aus wichtigen Gründen» påkalla rättens förordnande av likvidatorer för bolagets avveckling. Ett liknande stadgande har jämväl upptagits i finska lagberedningens år 1914 avgivna förslag till förordning angående öppna bolag.

I Sverige saknas däremot, som motionären framhållit, motsvarande bestämmelser, såvitt angår handelsbolag och enkla bolag. Beträffande aktiebolag och ekonomiska föreningar åter är genom 1910 och 1911 års lagstiftning sörjt för att en beslutad likvidation snarast möjligt kommer att verkställas, i det, därest ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, som trätt i likvidation, skulle sakna behöriga likvidatorer, rätten på ansökan av delägare i bolaget eller föreningen äger förordna sådana, vartill kommer, att, vad angår aktiebolag, aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av hela aktiekapitalet äga befogenhet att hos rätten eller domaren begära förordnande av en god man att öva tillsyn över likvidatorernas förvaltning. Slutligen har utvägen att låta en på delägarers begäran av rätten utsedd god man verkställa upplösning och avveckling av en ekonomisk samfällighet mellan parter, mellan vilka misshälligheter uppstått, anlitats i ett med de nu förevarande tämligen likartat fall, nämligen i 1904 års lag om samäganderätt. Enligt 6 § nämnda lag äger delägare i samfällt gods hos rätten söka, att godset för gemensam räkning utbjudes till försäljning å offentlig auktion, och enligt 8 § skall, därest förordnande om dylik försäljning meddelas, rätten samtidigt nämna en god man att ombesörja auktionen och fördelningen av köpeskillingen.

Mot att giva varje enskild delägare i en ekonomisk samfällighet befogenhet att hos rätten begära förordnande av god man för verkställande av en beslutad upplösning av gemenskapen hava emellertid vissa invändningar riktats. Sålunda anmärktes av en ledamot av högsta domstolen vid dess granskning av förslaget till samäganderättslag, att ett förordnande av en utomstående person att ombesörja den då ifrågavarande ekonomiska samfällighetens avveckling skulle innebära ett alltför våldsamt ingrepp i de be-

fogenheter, äganderätten i allmänhet medför. Motsvarande invändning kan givetvis som regel även göras mot en liknande anordning i fråga om handelsbolag och enkla bolag. Och beträffande sistnämnda ekonomiska samfälligheter kan till stöd för en dylik anmärkning dessutom åberopas, att ett rättens förordnande av en utomstående god man att reda upp de tvistande bolagsmännens mellanhavanden blir särskilt betänkligt på den grund, att ifrågavarande ekonomiska samfälligheter ursprungligen grundats på bolagsmännens inbördes förtroende för varandra. Mot dessa betänkligheter kan emellertid bl. a. anföras, såsom vid högsta domstolens ovan nämnda granskning av förslaget till samäganderättslag av en ledamot av domstolen jämväl medgavs, att rättens förordnande av en god man att verkställa den ekonomiska samfällighetens upplösning är det verksammaste av de medel, som stå till buds för att råda bot på delägarnes inbördes misshälligheter. Då dessutom nyssnämnda betänkligheter redan, särskilt genom 1904 års lagstiftning om samäganderätt, i väsentlig mån blivit satta åsido och då, såsom för övrigt redan under förarbetena till nyssnämnda lagstiftning av en ledamot av högsta domstolen framhölls, en reglering av de i motionen nu påtalade missförhållandena måste anses lika angelägen som den beträffande samäganderättsförhållandena vidtagna, vill utskottet för sin del ansluta sig till motionens syfte.

Det oaktat anser sig utskottet icke kunna föreslå riksdagen att antaga de av motionären föreslagna lagbestämmelserna. Mellan handelsbolag och enkla bolag råder till en början en så betydande skillnad — vissa enkla bolag utgöra rent av eller stå åtminstone på gränsen till enkla samäganderättsförhållanden — att det kan ifrågasättas, huruvida icke olika bestämmelser i nu ifrågvarande hänseende borde gälla för dessa olika slag av bolag. Härtill kommer, att de konstitutiva särdrag, som utmärka handelsbolag och enkla bolag, jämförda med å ena sidan aktiebolag och ekonomiska föreningar och å den andra rena samäganderättsförhållanden, göra det uteslutet att för förstnämnda ekonomiska samfälligheter utan vidare efterbilda vare sig de regler, som gälla beträffande likvidation av aktiebolag och ekonomiska föreningar, eller de regler, som gälla beträffande upplösning av samäganderättsförhållanden. Med anledning härav och med hänsyn jämväl till de ovan nämnda betänkligheterna mot det av motionären föreslagna godemansinstitutet anser sig utskottet icke utan en ingående utredning kunna avgöra, vilka ändringar i bolagslagen, som lämpligen böra genomföras för vinnande av motionens syfte.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning under vilka förutsättningar bolagsman i handelsbolag och enkelt bolag, som trätt i likvidation, må kunna beredas möjlighet att framtvinga slutförande av likvidationen och upprättande av bolagsskifte samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 4 april 1922.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit: herrar *Pettersson* i Södertälje, *Hederstierna*, *Pers*, *Klefbeck*, *Sandegård*, *Julin*, *Leander*, *Svenson* i Eskhult*, *Pettersson* i Bjälbo, *af Ekenstam*, *Leo**, *Johansson* i Bränalt*, *Söderberg*, *Karlsson* i Vätö och *Carlsson* i Mölndal.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.